

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Generalis Totivs Sacri Ordinis Clericorvm Canonicoꝝ Historia Tripartita

Pennotto, Gabriele

Coloniae, Anno M.DC.XXXV.

IV. De Antiqua Canonicoꝝ siue Clericoꝝ Regulariter, & communiter
viuentium Congregatione per B. Syluestrum Pontificem in Lateranensi
Basilica instituta, & vsque ad Bonifacium Octauum continuata.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38634

tra actionem res exigi, vt iuxta Ecclesiam claustra con-
 struerentur, in quibus Clerici disciplinam Ecclesiasticam
 traicerent, quibus vnum sit refectorium, ac dormi-
 torium, seu cetera officina ad vsu clericorum necessa-
 ria. Quoniam Canonem in cap. Necessaria 12. quarelli.
 i. Gratianus transcribit. Sed & sub Sergio III.
 circa annum 900. post Lateranensem Basilicam
 reuocatam, ipsam canonicam institutionem il-
 lic ab eodem Pontifice reuocatam, & reuocatam
 fitur idem Ioannes Mauburnus lib. 1. cap. 9.
 ex antiquis ipsius Basilicæ constitutionibus, quas
 in monasterio ad septem fontes dicit custodiri.
 Ex quibus etiam liquet, prescorum canonicorum
 Lateranensium disciplinam longè strictio-
 rem, quàm posteriorum extitisse: nam medijs
 notis surgentes, Præposito præuente, & Pri-
 ore sequente dicit, & bini in ordine ad Ecclesiam
 procedebant, preces prolixas præmittebant, sub
 matutinis Euangelium cum thuribulo, & alijs
 solemnitatibus canebant. A calendis Octobris
 vsque ad Quadragesimam post matutinas Vigi-
 lias, matutina defunctorum agebantur ita, vt pa-
 ram noctis resaret, in quo iuniores quieti, reli-
 qui vero orationibus instabant hæc, & alia quam-
 plura Mauburnus de antiquis illis canonicis ex
 libro dictarum Constitutionum. Fuisse autem
 canonicos regulares non autem more seculari-
 um viuentes, ex quodam alio statuto in eodem
 libro contento planè colligitur, in quo de cano-
 nicorum habitu sic ait: *Præter in cetera procedant,
 & subalares, & subalares, & subalares, &
 subalares, capam, pellem, cotram, & subalares, &
 subalares, etiam caligam deponant, & solu interu-
 la vestiti quæserant.* Eisdem verò Constitutiones
 vetustissimas fuisse, ex alio statuto euincitur, i
 quo de ritu Missæ celebrandi, & communicar-
 di sermo habetur.

II. Apparet etiam eorundem antiquorum cano-
 nicorum dignitas, & eminentia cū ex mul-
 tis, tum ex hoc potissimum, quod scribit Onu-
 phrius in lib. de septem Urbis Ecclesijs in Latera-
 nensi, Priorem videlicet Lateranensem in sessio-
 nibus, & generalibus, clericorum Romanorum
 commentibus coram Romano Pontifice non so-
 lum clericos, siue regulares, siue seculares, & mo-
 nasteriorum Abbates, verum etiam Cardinales
 presbyteros, ac Diaconos, solis Episcopis excep-
 tis, omnes præcedere consueuisse, sic enim ait: *Cū
 in Romano Pontifex in Ara ipsa maxima celebrabat, ei
 omnes, qui in Curia Romana aliqua dignitate, honore
 seu magistratu fungerebantur, aderant, & assistebant:
 inter quos primi erant septem Episcopi Cardinales, vi-
 delicet Ostiensis, Portuenfis, sancta Ro sine, Transim-
 tus, Tusulanus, Sabinus, & Albanus. Hi Romani Pontifi-
 ca collatales, & prima sedis Episcopi appellabantur,
 quorum primus consecratus Prætor Episcoporum Cardi-
 nalium dicebatur, qui nunc Decanus Collegij vocatur.
 Post hos aderant quinque, Patriarchatum Ecclesiarum
 Prælati, videlicet Prior canonicorum Basilicæ Latera-
 nensis, Archiepiscopi Basilicæ S. Petri, & S. Marie*

Liber III.

Ccc

Con-

Maiori, Abbatem monasterium S. Pauli, & S. Lauren-
 tii extra muros. Assistebant etiam 28. Presbyteri Cardi-
 nales S. R. E. qui totidem Ecclesijs, qua tituli vocantur,
 intra Urbem Romam cum Episcopali auctoritate præside-
 bant, quorum primus Archiepiscopus vocabatur. Aderant
 præterea, Archidiaconi S. R. E. cum 17. Diaconi Car-
 dinales, ex quibus duodecim dicebantur Diaconi Car-
 dinales Regionarij: alij quinque, cū Archidiacono Diaconi
 Cardinales Palatini, siue Altaris Lateranensis ministri di-
 cebantur, q. in Palatio, & Basilica Lateranensi, & Vatica-
 na, cū Papa celebraret, per vices suos Eua. legere & c.

III. **P**ost Sergium III. insignis extitit canonicorū
 Lateranensium reformatio facta per Alexan-
 drum II. circa ann. 1060. Inchoauerat illam Ni-
 colaus II. Alexandri prædecessor, quantum ex il-
 lius decretis libro superiori recitatis coniectari
 licet, sua fore potissimum, & autore B. Petro Da-
 miani S. R. E. Cardinali, Episcopo Ostiensis n.
 inter alia præclara tanti viri facinora canonicorū
 discipline difficultatibus illorum temporum in
 multis Ecclesijs labenti, ad regulam vitæ Apo-
 stolice reparandæ impensam operâ nauauit, sed
 præsertim in SS. Lateranensi Basilica, sicut ex to-
 ta illius epistola ad D. Petrum Lateranensis cano-
 nicæ Archiepiscopi terum apparet, vbi & cano-
 nicorum vitæ satis relaxata, & illorum reformatio-
 nis meminit, ad quam eundem Archiepiscopy-
 terum mirifice hortatur, subdens inter alia: *Poro
 autem qua sancti conuentus Rector constitutus es,
 vult dissimulare culpam, sed mox, vt emergerit, adhuc
 disciplinam, vt cum Phineæ rebus ad æterni sacerdotij
 in a promoueat.* Sic enim legitur in epistola per
 Baronium tom. 11. nu. 6. reddita, licet Constantinus
 Caietanus verba omiserit, quibus de conu-
 tu canonicorum mentionem habet. Ipse autem
 Alexander II. qui ante Præsulatum Lucensem fu-
 erat canonicus in eadem Basilica Lateranensi, mox
 vt supremum inijs Pontificatū, accitis ex S. Frig-
 dianum monasterio nonnullis canonicis, quorum
 inculpatæ conuersationis fama tunc celebris fu-
 erat, Lateranensem canonicam optimis legibus,
 & institutis informauit: quod tam pium, & præ-
 clarum opus profecti sunt illius successores Pa-
 schalis II. Gelasius, Calistus, & Innocentius II. &
 Anastasius IV. vt illorum literis ad Priores, & cano-
 nicos S. Frigidiani directis, & alijs eorundem
 Pontificum documentis inferius adductendis
 patebit. canonicis enim regulares antiquæ Con-
 gregationis Lateranensis cum S. Frigidiani Lu-
 centis iisdem prorsus erant, iisdem moribus, & in-
 stitutis viuentes, & ex canonica S. Frigidiani vt
 plurimum accepti, vt Lateranensis Congregatio
 cum S. Frigidiani vna eademq; prorsus Congre-
 gatio censeri, diciq; iure, ac merito potuisset, ac
 debuisset, nisi Alexandri II. & Anastasij IV. statu-
 tum obstitisset, quo Lateranensem Basilicā tan-
 quam principalem, matrem, & dominam, omni-
 no liberā, & nulli penitus, nisi Romano Pontifi-
 ci, subiectā esse voluerunt: vnde factum, vt vna

UNIVERSITÄTS-
 BIBLIOTHEK
 PADERBORN

ex dicitur et beat. mem. praeceptorum nostri Anastasi Pa-
 pa. Ecclesia S. Gregorii in Martio, in palatio, in quo ipsa
 dicitur, et in omnibus ad eandem pertinentibus, nec non
 Melitimum in capite lacuum in terra vestra, qua vo-
 lunt regitur. Ecclesia S. Bartolomei, et S. Daniels cu
 eam pertinentibus. Castellum verlatum cum Ecclesia S. Lu-
 cia, S. Petri, S. Simonis, et S. Pancratij, cu omnibus ca-
 strum pertinentibus. Quidam habetis in Castro Montisfasc-
 cium intra, et fori. Molendinum de Rege, Ecclesia S. Ma-
 ria in colle Sepy, cu omnibus suis pertinentibus. Ecclesia
 Chianus in Paternis, cu omnibus suis pertinentibus. Ec-
 clia S. Thome in civitate Interamniensi, cu omnibus
 pertinentibus suis. In Ducatu Spoletano Ecclesia S. Ma-
 ria de Callano cum omnibus Ecclesijs, et possessionibus
 in colle Sepy, cu omnibus suis pertinentibus. Ecclesia
 in Monte S. Joannis de Taren, cu omnibus possessionibus
 suis. Quartam partem de ecclesia Castellum scilicet Perte-
 ga, Giovanni, S. Maria, Labij, Morum, Molici, Cru-
 corum, Montis, et collanam partem de alij quarum Castellum
 in iuribus, Molis, Planes, Cruce, et Turri, cu Ecclesijs
 et pertinentibus eorum. Castellum Valli Monton cum
 omnibus Ecclesijs, foris, et cum omnibus ad ip-
 sum castri pertinentibus. Castellum Merulani cu Ec-
 clia, et omnibus ad ipsum pertinentibus. Castellum Car-
 panti cu Ecclesijs, et omnibus ad ipsum pertinentibus.
 Castellum Caprata cu omnibus suis pertinentibus. In E-
 piscopatu Anagnino. Ecclesiam S. Romane iuxta civita-
 tem ipsam, Ecclesiam S. Pauli intra muros civitatis et
 iurisdictionem omnibus eorum pertinentibus. Suburbium
 velletri, quod est extra Constantinianam Basilicam in
 sedibus iuxta sacrum palatium cum domibus, quas ibi
 habuit Theodosius et vineam, quas emissa a Theodora si-
 lia Augustini in campo Lateranensi. Domos, quas habet
 iuxta iurisdictionem portam Claudiam. In Praefinito in Can-
 cellis, et via majori Domos, quas habet, et terram in
 Castro novo, et qua habet in circuitu Ecclesie ve-
 ste, terra videlicet, et hortus cu alij, et diversi gene-
 ri arboribus a vinea S. Nicolai praeceptoris, in ter-
 ram S. Thome, Terram vestram cum fundo, et cum vi-
 tibus in loco, qui dicitur ad quartam fundi tabernulae,
 fundum campum vituli, fundum, et Ecclesia S. Lucia Re-
 verentium vineas, et omnibus pertinentibus suis, fundum
 sacrum, fundum Mariani campum prato, et turri, vineas,
 qua habet in monte Honorij, vineas marcos veteri, vi-
 tibus, et molendinum in valle sub granario nostro. Ec-
 cliam S. Andree in silice, cum omnibus suis pertinen-
 tijs, sunt in concessione eisdem praeceptorum nostri lu-
 cantij privilegio continentur. Ecclesiam S. Maria in
 Praefinito in fundo Oliviano, cum Castro, et Terra,
 quae ibi habet, apud Osium Casale iuxta S. Dignam, et
 Monti, quae nos filij Salinarum in predica vetula. In
 campo Osium predica de furcella ad sale faciendum, et
 terra arborum in predica de vas aris, cum alij salinam ibide
 positam, et salinam, quae habet in territorio Portmen in
 campo majori videlicet predica, qua dicitur Piscina
 reguarda, vel si alij vocabulis vocetur, et quing, ande-
 ra posita ibidem in stano maiori maledico. Illud ve-
 ro, quae a memoratis praeceptoribus nostris alexandro
 et anastasio statutum est, maxime observari praeci-
 piunt, videlicet ut vas, seu vestimentum, alate, et cu-

as sacri ministerij ornamenta non tangantur, vel
 profanentur, seu reponantur, aut ei qualescunq obla-
 tiones desuper altari non sacratum Deo minister tollit-
 tur. Porro celebrantibus ibidem Episcopi sacra Missa-
 rum solemniam, clericis tunicis praesentes sitis, tantu
 imponatis ex vobis presbyterum, diaconum, et subdia-
 conum, atq, acolytum in super providere curetis, et mi-
 nus quatuor fratribus assistentibus missa in eade Ec-
 clia et in diebus privatis minime celebratur, diebus vero
 dominicis, et die coru Sanctoru festivitatum, quantu-
 cumq, fuerit plenarius, vester ad sit conventus. Ad iudi-
 ces ad hac decreto eorum de praeceptorum nostroru, ut
 eadem Ecclesia, tanquam principalis, mater, et domina
 omnino libera sit, et nulli penitus, nisi Romano Pontifi-
 ci, sit subiecta; atq, idem Episcopi salubri providentia
 velut cooperatores, et Vicarij nostri ipsius venerabilis
 sacrosanctae Basilicae vilitatem, et honestate attendere
 provideant. Et autem in eadem Basilica regularis ordi-
 nis, et disciplina vigor in inviolabiliter auxiliante Deo cu-
 stodiatur, et servetur, vnumquodq, praedictorum Cardina-
 lium Episcoporum, qui ad Dominici altaris sunt ser-
 nitium deputati, semel in hebdomada de observantia
 regule cum fratribus Capitulum teneat, et si quid gra-
 ve corrigendum fuerit, cum eorum consilio Prioris, et fra-
 trum per ipsos vice nostra emendari statuumus.
 Sancimus praeterea et auctoritate apostolica indul-
 gemus, ut quoties aliqui peregrinorū in Parochia vestra
 sine reclamato de eorum, coru bona sine alicuius contra-
 dictione, vel impedimento, nisi heredem, vel heredes ha-
 buerint, ad quos debeant de iure devolui, iam dicta Ec-
 clia vestra pronentiam, nec alicui abscondere vel aliena-
 re eorumdem bona aliqua ad sit facultas. Obvenire ve-
 ro tunc eiusdem sacrosanctae Basilicae Prioris, vel tu-
 rum quolibet successorum, nullus ibi qualibet surrepti-
 nis altaria, sine violentia proponatur: sed fratres in
 aliqua persona de vestro collegio, si idonea reperta fue-
 rit, vel de alio vel gregio conventu, prius conveniant, et
 postmodu cum consilio, deliberatione, et iudicio Romani
 Pontificis eligatur. Electus autem, et confirmatus, nulli
 nisi tantum Romano Pontifici de obedientia, vel subie-
 ctione aliqua teneatur. Praecipimus quoq, praesens de-
 creto, ut nullus omnino in Prioris, et canonicos eiusdem
 Ecclesiae vilitate, morantes suspensionis, vel excommuni-
 cationis sententiam promulgare, vel eos ad synodu vo-
 care praesumat: sed neq, clericos, vel laicos oblatos in suis
 Ecclesijs permanentes. Quid si quisquam in eos huiusmo-
 di sententias promulgaret, illas decernimus irritas, et
 inanes. Liceat praeterea vobis clericos et seculos, vel laicos
 fugientes liberos, et absolutos vendicūq, fuerint, nisi ex-
 edicati, vel interditi sint, absq, alicuius contradictione
 ad conversionem suscipere, et qui susceperint eum eorum
 consilio Prioris, et fratrum, nulli de obedientia tenean-
 tur, nisi Romano Pontifici, et Priori eiusdem Ecclesiae.
 Prohibemus autem, ut nulli fratrum post factam in ea-
 dem Basilica professionem, sine Prioris sui licentia sas-
 sit de claustris discedere: discedentem vero absq, comu-
 num literarum cautione nullus audeat retinere.
 Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat,
 praefatam sacrosanctam Basilicam temere perturbare,

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

aut possessiones eius auferre, & ablatas retinere, minere seu quibuslibet vexationibus perturbare, sed illibata omnia, integra conseruentur eorum, pro qua gubernatione, & sustentatione concessa sunt, visum omnimodum profutura. Si qua sit in futurum ecclesiastica, secularisue persona hanc nostra constitutione, & confirmationis paginam sciens, contra eam temere venire tentauerit, secundo, tertioque commonita, nisi presumptionem suam digna satisfactione correxerit, potestati, honoribus, sui dignitate careat, reamq; se diuino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo Corpore, & Sanguine Dei, & Domini Redemptoris nostri Iesu Christi aliena fiat, atq; in extremo examine distriktam visitationem subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua iura seruantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi, quatenus & hic fructum bonae actionis percipiant, & apud distriktum iudicem premia aeternae pacis inueniant. Amen. Datum Laterani per manus magistri Martini S. R. E. Vicecancellarij, tertio Nonas Februarij, indictione prima, Incarnationis Dominicae anno 1277. Pontificatus vero Gregorij Papa IX. anno primo. Porro ex supradictis castris existentibus in Ducatu Spoletano, & agro Reatino, nonnulla donauerunt Ecclesiae Lateranensi Illustrissimi Comites de Castellone, Nabartium olim Reguli, prout constat authenticis instrumentis, quae vidi.

VI. **P**orro autem ex praedictis Ecclesijs nonnullas constat collegiales, siue conuenticuales existisse. de omnibus vero non ita certum, quae collegiales, & conuenticuales erant, sequentes potissimum fuerunt.

Prima Lateranensis, quae omnium aliarum dictae congregationis erat caput, & mater.

Secunda sancti Iohannis ante Portam Latinam, quae nunc etiam Lateranensi Basilicae subijcitur, licet collegio, & conuentu desituta.

Tertia S. Stephani in Monte Coelio, quam postea obtinuerunt fratres sancti Pauli primi Eremitae: nunc autem per Gregorium XIII. manet vnica collegio Germanorum sancti Apollinaris.

Quarta S. Mariae in Episcopatu Tusculano, vulgo de Crypta ferrata nuncupata, insigne monasterium, & magnis prouentibus abundans; sed commendatum. Manet nunc in eo quidam monachi Graeci ex instituto sancti Basilij.

Quinta sanctae Romanae prope Ameliam, sed nunc collegio, & conuentu omnino desituta, & commendata.

Sexta sanctae Mariae in Colle Scipij Diocesis Interamentis, sed ex regulari nunc facta secularis, retinet collegium canonicorum.

Septima S. Thomae in ipsa ciuitate Interamentino, sed desituta, & commendata.

Octaua S. Iohannis de Paterno in Episcopatu Maricano, insignis Praepositura, cuius Praepositus habet vsum Pontificalium: verum ex regulari effecta secularis, retinet collegium canonicorum.

In alijs autem Ecclesijs debebant canonici Lateranenses regulariter viuere. vtrum autem essent collegiatae, an simplices Prioratus, Martiales nuncupati, vel Rectores sine conuentibus, nullo scripto authentico licuit inuenire.

CAPVT QVINTVM.

De Canonicorum Regularum reiectione ab Ecclesia Lateranensi per Bonifacium VIII. & statum dictae Basilicae vsq; ad Eugenium IV. sub quo ipsi Canonici Regulares ad eandem Basilicam redierunt.

Remanserunt autem clerici canonici, qui & regulares dictae pacifice in Lateranensi Basilica per annos circiter mille, admirum a temporibus Bonifacii VIII. Primi Pontificis, vsq; ad Bonifacium VIII. de ciuitate Agnanae, familia de Caenano, qui ad summum Pontificatum eodem anno Domini 1391. canonicos claustrales, & regulares monasterio exire ordinauit, & ecclesiae loco eorum in dicta Basilica stare fecit, & eius monasterij redditibus magno labore, vigilijs, ieiunijs, & odore inculpatissimae conseruationis partis per canonicos regulares, singulis canonicis secularibus singulas speciatim praebendas constituit, & tot bona temporalia vel a canonicis regularibus comparata, vel a Romanis Pontificibus ex Lateranensi monasterio profectis in testimonium gratitudinis largita, Romanorum diuinitum esse decreuit, vt pro eis illis, aut aliorum parentibus Lateranensi Basilicae, siue monasterio collata, qui forsitan nec vnum lapidem super ipsidem in eo posuerant, nec clauum, vt aiunt, in parietem confixerant; cum de acquisitione, & utilitate omnium, & singulorum bonorum Lateranensi Basilicae, siue monasterij per Bonifacium in praebendas diuisorum conset manifestissimum.

Quae vero causa Bonifacii Pontificis animam ad regulares canonicos eiciens, & seculariter loco illorum statuendos impulerit, conueniens ex ceteris illius gestis per Platnam, & ab Historicis memoratis.

Hoc certum, ab Alexandro II. vsq; ad Bonifacium VIII. octo Romanos Pontifices fere omnes sanguine, ac genere clarissimos ex Lateranensi canonicorum monasterio acceptos, ceteris S. R. E. Cardinalibus, Vicecancellarijs, & inferioribus Praelatis, videlicet Alexandrum ipsum

II. Palchalem II. Honorium II. Innocentium II. Lucium II. Alexandrum III. Innocentium III. & Honorium III.

Quintimo si diuini cultus splendor, & vitae canonice distriktionem attendamus, certo certius est, haec nullo tempore vnquam magis, quam ante ipsius Bonifacii tempora in Lateranensi Basilica micuisse, ac floruisse, quod ipsemet Quoscribus in libello saepe allegato nullatenus occulte scribens pagina mihi 135. Canonicorum vobis dilectentem Laterani iuxta Beati Augustini regulam post multa tempora primus omnium reformatione Alexander Papa Secundus, qui ante Pontificatum suum regularem fuerat, & in amplissimam dignitatem, & splendorem reuoluit, ita vt monachi Castellani in agro tunc sanctitatis, ac pietatis nomine fuerunt, & celebrerunt nulla in re cederent. Quare cum demum congregato ingentem maximorum vtrumque praesentem talis: ex eo enim monasterio prodierunt Honorius Secundus, Innocentius Secundus, Lucius Secundus, Alexander Tertius, & Honorius Tertius Romanos Pontifices. Hae ille. E contrario vero post Bonifacium VIII. quantum obsecratus fuerit diminorum cultus in eadem Basilica, ex alio Summo Pontifice, Eugenio videlicet Quarto, accipere illius culum in literis Apostolicis, quibus canonicos regulares eidem Basilicae restituit, in hunc modum committitur.

Cum autem hoc pium, & salutare institutum munus in malis propter, ex antiqua hosti inuidia fuerit interuallum, & per saluti recordationem Bonifacium VIII. per edictum nostrum quoad illum tempore in Basilica conseruatione inuolutam, & per ipsum Patrum terminis, iuxta diuina praescripta, et anclati noscitur, & canonicis regularibus canonice, seculari clericorum, & canonicorum fuerit dicta Ecclesia cura, & gubernationi commissa, & dignitate officiorum, canonice atq; praesentis, & beneficiorum et alio, institutio, deputatio, & fundatio celebrata, & ex tunc in expressis causis, quae diuina clementia, cum omnibus in illa inuoluta, & in temporibus omnino nunc cessant, & in amplum fuerit reparatum domino largiente spectant, & ex praesentia inuolutatione Basilica plurimum diuinae institutione in sacro cultu, diuino officio, & spirituali mysterijs, ac in spiritibus, & temporibus administrata, & passa fuerit detrimere quatuordecim, & in ipsius religio, & honestate cum bonorum temporum praesentis, & saluti vestigia potuerit bonorum temporum apparere, & habitaculum Domini, quoad spirituales, & in ipsa equaliter saluandae, nisi amplius nostrae, & c.

Et accessit in huiusce veritatis confirmationem Lateranensi Basilica sub canonicis regularibus, & per canonicos regulares ante Bonifacium VIII. ingentissimis abundabat, quae vel ab ipsis regularibus canonice parta, vel a summis Pontificibus, & alijs pijs uiris intuitu illorum sanctitatis donata, nullis necesse, qui seriem rerum ad eandem Basilicam spectantium non ignorat. Est enim per